

Torras i Bages, entre l'espanyolisme i el catalanisme

Amb la digitalització i publicació web de les obres completes de Torras i Bages, la reivindicació de la figura del venerable bisbe de Vic vol reconquerir la seva influència perduda en el catalanisme. Era, però, catalanista el bisbe Torras?

Per Borja Vilallonga / @vilallonga

El passat 7 de febrer, es van iniciar a Vic les conferències torrasianes, dedicades al prelat vigatà i assumit profeta del catalanisme conservador finisecular vuitcentista, el venerable Josep Torras i Bages. L'esdeveniment va coincidir amb el llançament del web dedicat a Torras i la seva causa de beatificació. El web en qüestió ofereix al gran públic la seva obra completa digitalitzada i en accés obert. L'inici d'aquestes conferències va anar a càrrec de Mn. Josep-Ignasi Saranyana, doble doctor en teologia i filosofia, prestigiós historiador eclesiàstic i una de les darreres veus més sensuales i sensates de l'Opus Dei a Catalunya. Saranyana va dissertar sobre la noció de llibertat en el pensament de Torras.

Certament, la temàtica triada per Saranyana no és aliena a la situació política catalana.

Dissertar sobre la llibertat, és dissertar sobre la qüestió catalana —ja sigui avui, ja sigui en els temps del venerable Torras. Tanmateix, tal volta no sigui la idea de llibertat —una llibertat eminentment tomista i antiliberal— sinó la idea de tradició la que vertebrí veritablement Torras i Bages i el seu llegat. És justament per mor d'aquesta idea de tradició que Torras va elaborar una complexa transició en les darreries del segle XIX: la de mutar l'espanyolisme de la conservadora i catòlica Renaixença en un incipient catalanisme.

Darrere aquesta mutació hi ha un canvi profundament important en el si de la intel·lectualitat catalana finisecular vuitcentista. Fins aleshores, l'expressió catalana havia estat provincialista, és a dir, Catalunya era concebuda com una província espanyola —la millor i la

→ que era superior a la resta, especialment millor que Castella. En aquest sentit, Catalunya era part de la nació espanyola: l'única nació que la Renaixença va conceptualitzar va ser Espanya. Castella era l'altra part integrant d'Espanya i els catalans lluitaven per construir una nova hegemonia, catalana, i desplaçar l'epicentre del poder polític de Madrid a Barcelona. El General Prim, la Revolució de 1868 i la Primera República Espanyola en van ser el producte més definit d'aquesta voluntat catalana de dominar, liderar i redefinir Espanya. Enric Ucelay-Da Cal, en la seva provocació habitual, ho ha anomenat l'"imperialisme català".

La Renaixença catalana més conservadora sempre es va guiar pels paràmetres que havia definit Jaume Balmes: Catalunya és la província més espanyola perquè és la que conté més glòries d'Espanya. Els castellans tenen el seu "Dos de Mayo"? Els catalans tenen el Bruc, que és anterior. Els espanyols tenen Covadonga? Els catalans Montserrat i Ripoll—el doblet perfecte. Així, els llocs preeminents de la memòria nacional espanyola eren catalans, i això feia que Catalunya fos definidora de l'espanyolitat. Aquest discurs balmesià no diferia gaire de la Renaixença de tendència més liberal. Víctor Balaguer va ser encara més bel·ligerant que Balmes en la defensa de la *millor* espanyolitat de la identitat catalana: Catalunya era superior a Castella. Balmes, a diferència de Balaguer, incloïa, a més, una gran dosi d'identitat catòlica: Catalunya, especialment la seva Muntanya, eren el bastió de la fe i de les essències més espanyoles. Castella era liberal, Castella era pervertida, era *menys* autènticament espanyola. Aquesta darrera idea tindria una especial importància en Torras i Bages que, com va reconèixer Jaume Vicens Vives, va ser "la conseqüència directa de l'impacte de les idees de Balmes en el si del catolicisme català".

Per descomptat, Catalunya podia ser l'essència tradicional catòlica espanyola si s'obviava el liberalisme, el republicanisme i el bullanguisme de Barcelona. En la bombolla conservadora d'homes com Duran i Bas i Llorens i Barba — ambdós van ser figures clau en el creixement de Torras i Bages— aquesta ficció es podia mantenir precàriament. Així i tot, Barcelona era un focus de liberalisme indiscutible i inigualable. No debades, la gran facció liberal catalana de la

Torras i Bages va encarnar la idea del regionalisme conservador i catòlic català. El que va començar com un projecte espanyolista basat en la regió catalana es va convertir en nacionalisme català entre les Bases de Manresa i el Desastre de 1898.

La tradició catalana, d'inspiració netament balmesiana, és va confegir com l'antitesi de *Lo catalanisme* de Valentí Almirall. L'obra es va convertir ràpidament en el precursor de les Bases de Manresa i la guia conservadora i catòlica dels futurs catalanistes d'ordre.

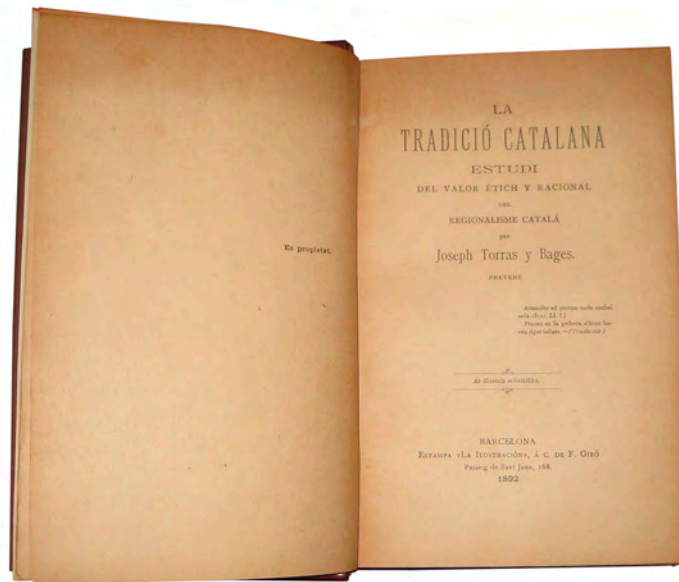
Renaixença va optar per la conquesta d'Espanya amb Prim i els federals. Torras i Bages va ser fruit d'aquella derrota liberal i catalana per una Espanya diferent. El provincialisme català, per bé que va subsistir al vulgaríssim espanyolisme de baixa estofa durant tota la Restauració, mai més va tenir un projecte de conquesta i lideratge d'Espanya. Les forces de la Restauració canovista van subsumir aquell provincialisme en un projecte eminentment castellà.

Davant d'això, la Renaixença es va haver de reinventar. Una opció, fidel als corrents més radicals del projecte de liderar Espanya des de l'esquerra, va ser adherir-se al catalanisme de Valentí Almirall. Davant la irreformabilitat d'Espanya, era el torn de reformar *únicament* Catalunya —i de transformar-la en allò que s'hauria volgut que fos l'Espanya liderada per Catalunya i amb capital a Barcelona. L'altra opció dels prohoms de la Renaixença va ser la d'una reinvençió conservadora, allunyada d'Almirall. D'aquesta opció Torras i Bages es va convertir en el pare intel·lectual.

Els conservadors catòlics no estaven solament esverats del que la Revolució de 1868 havia provocat: estaven esverats tant de l'almirallisme catalanista, com de la trabucada federal. Amb tot, el que els esverava realment i en secret era la deriva de la Restauració. No solament s'afermava el lideratge nacional castellà, sinó que el nou règim, tot i ser conservador, mantenia la forma liberal isabelina que es volia superar i alhora hi incidia. Aquests conservadors no eren liberals. Torras i Bages no era liberal. Si Espanya no es podia ni liderar, ni

transformar, els conservadors catòlics catalans havien de fer com Valentí Almirall, però als antípodes de la seva ideologia. Aquí va aparèixer el nou subjecte polític conservador català: de la nació espanyola van passar a la regió catalana.

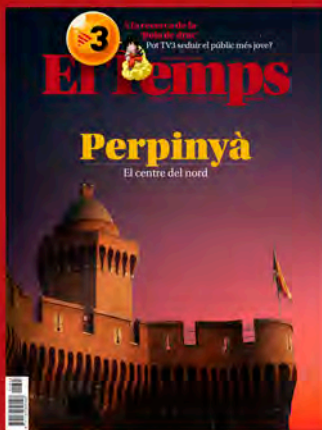
Si l'Espanya nació no es podia salvar ni regenerar, la Catalunya regió havia de ser el nou focus polític, social i espiritual de l'acció de la Renaixença. Amb una creixent desafecció catalana en els dècennis de 1880 i 1890, Torras i Bages va saber transformar aquesta desafecció amb el projecte nacional espanyol en benefici del nou regionalisme català, edificat sobre les cendres del vell provincialisme renaixentista. Tanmateix, la regió es convertia en el principal subjecte, l'objectiu final del nou projecte polític.

Ja no es pretenia capturar la capitalitat del regne; ja no es maldava per pugnar amb Castella. Catalunya, i només Catalunya, era el principi i el final de tot. Una nova idea política bastida sobre la regió subjecte essencialista havia de recuperar la Catalunya autèntica —el primer pas per a una possible regeneració d'Espanya. En aquest esperit, Torras i Bages va proveir el cos teòric necessari. La seva *tradició catalana*, publicada per articles a *La veu de Montserrat* entre 1886 i 1888, en va ser l'artífex fonamental. D'inspiració netament balmesiana, l'essència de la regió subjecte era la Catalunya medieval, la Catalunya rica, plena, independent i fervorosament catòlica. Era la Catalunya amb una sòlida filosofia cristiana i que havia donat grans figures. Torras, però, tenia una predilecció pel tomisme, la filosofia de sant Tomàs d'Aquino. El tomisme austriacista havia estat l'enemic mortal del

#Nou Temps

EL PRIMER
SETMANARI
EN CATALÀ

EL NOSTRE,
EL TEU!

www.eltmps.cat

FES-TE'N SUBSCRIPTOR

a subscripcions@eltmps.cat
o telefona al 902 131 025

→ jesuïtisme borbònic —si ens transportem al 1701, era l'Estudi General contra Cordelles. Torras estava de sort: en la moda catòlica de l'època el neotomisme causava furor a Roma i a l'ultramuntanisme europeu.

En aquesta cerca de la puresa essencial, només Catalunya podia salvar Espanya, i alhora es podia salvar a ella mateixa sense Espanya. La regeneració d'Espanya, en el fons, havia de ser i només podia ser regional. En un context on la regió té primacia, ja no hi ha declaracions per liderar Espanya, sinó per crear una Espanya nova a partir del millor element que té: la identitat catalana regionalista. En un moment en el qual els estats nació han estat presos pel liberalisme i el republicanisme, els regionalismes apareixen com el contrapès necessari. Lleó XIII ho va fomentar activament durant el seu pontificat. El somni de Torras i Bages, tal com va deixar escrit en la seva pastoral sobre el Bruc, era una Catalunya amb “dignitat i santedat”, que lluités per “la llibertat de la pàtria i de la religió.”

Aquesta “llibertat de la pàtria” és la que evocava la conferència torrasiana de Saranyana el passat 7 de febrer. És, en primer i darrer terme, la llibertat cristiana, entesa com la capacitat plena de la religió i el que Torras anomenava l’“esperit de Déu” per guiar i dirigir la regió subjecte que Torras va concebre en el seu cos teòric. La llibertat és l'obediència a Déu. En un llenguatge en el qual la “pàtria” tant pot ser l'Espanya nació com la Catalunya regió, el bisbe de Vic és la insígnia del catalanisme conservador que està mutant en un nacionalisme català de ple dret, que acabi trencant amb la nació espanyola i erigeixi, ara sí, la nació catalana.

En aquesta transició, Torras i els seus cercles, en els quals destaca el canonge Colléll, entre d'altres, imaginem el que les Bases de Manresa de 1892 van acabar fixant com a document de màxims: la confederació de Catalunya amb Espanya, l'imperi dual confederal, medi-

evalitzant i profundament conservador. El 1881, en l'entronització de la Mare de Déu de Montserrat, el conservadorisme catòlic català va explicitar els anhels de ser l'Hongria d'Espanya amb el disseny d'una corona dual imperial austrohongaresa per a la *Regina Cathaloniae* que és la Moreneta. Va ser el missatge que finalment va eixir de les Bases de Manresa i el que insistentment es va anar elaborant en els darrers lustres del vuitcents —especialment amb una reina regent, Maria Cristina d'Habsburg-Lorena, provinent de l'austriacisme nostrat, enyorat i mitificat. Era la llavor primera que duria a concebre la independència de Catalunya.

El 1898, amb el Desastre de Cuba, la regió es va emancipar per esdevenir nació. No hi havia regeneració espanyola possible. El “nosaltres sols” s'imposava, inconfessable. El venerable Torras continuaria proveint el cos teòric catòlic i conservador del que ja seria la Lliga Regionalista —un nom eminentment torrasianista. A partir d'aquí, Prat de la Riba prendria el relleu en tant que teòric i màxim exponent polític d'aquest nou catalanisme deslligat d'Espanya.

És interessant que, en plena tercera hora zero dels catalans, en una nova derrota, Torras i Bages ressorgeixi de l'oblit en la progressista i secularitzada Catalunya. Jordi Pujol, sabedor de les ambigüitats de Torras, va preferir no tenir-lo de referent. Com a figura de transició, quin Torras i Bages ens retornaran? El qui concebia Catalunya en tant que regió regeneradora d'Espanya per com n'encarna les essències més autèntiques —o el qui concebia ja Catalunya com a nació separada i independent sense dir-ho mai del tot? Són temps d'ambivalències i també de posicions conservadores que ajuden a mantenir la neoautonomia; o potser se cerca de bastir un nou catalanisme conservador, regeneracionista i que, en fi, vulgui tornar a salvar Espanya —no pas Catalunya— com en temps passats? •